

העתקות ופולינום אופייני

הריבוי האלגברי

תהי g ערך עצמי של T . הריבוי האלגברי של g הוא החזקה k כך ש $(x - \lambda)^k$ מופיע בפירוק של הפולינום האופייני $f_T(x)$ לחזקות של גורמים אי-פריקים שונים.

הריבוי הגיאומטרי

הריבוי הגיאומטרי הוא המימד $\dim(V_\lambda)$, כאשר $V_\lambda = \{v \in V | T(v) = \lambda v\}$

תרגיל

הריבוי הגיאומטרי לא גדול (קטן או שווה) מהריבוי האלגברי. הוכחה:

יהי r המימד של V_λ , כלומר הריבוי הגיאומטרי. ניקח בסיס של V_λ עם r איברים, ונשלים אותו לבסיס של V . אז $r = \dim(V_\lambda)$, $B = \{v_1, \dots, v_r, w_1, \dots, w_s\} : \dim(V) = r + s + n$

$$[T]_B = \begin{pmatrix} \lambda & 0 & 0 & \\ 0 & \ddots & 0 & * \\ 0 & 0 & \lambda & \\ 0 & & & * \end{pmatrix}$$

לכן:

$$f_T = f_{[T]_B} = \det \begin{vmatrix} x - \lambda & 0 & 0 & \\ 0 & \ddots & 0 & * \\ 0 & 0 & x - \lambda & \\ 0 & & & * \end{vmatrix} = (x - \lambda)^r g(x)$$

כאשר $g(x) \in F(x)$ ממעלה s .

לכן $(x - \lambda)$ מופיע בפירוק של f_T לפחות r פעמים (אולי יותר).

משפט

ל T יש הצגה אלכסונית אם ורק אם:

- א. f_T הוא מכפלה של גורמים ממעלה 1: $f_T = \prod_{i=1}^r (x - \lambda_i)^{n_i}$ כאשר $\lambda_i \in F$ שונים
- ב. הריבוי הגיאומטרי של כל ערך עצמי λ_i של T שווה לריבוי האלגברי שלו.

הוכחה:

יהיו $\lambda_1, \dots, \lambda_r \in F$ הערכים העצמיים השונים של T . יהי n_i הריבוי האלגברי של λ_i , ו k_i הריבוי הגיאומטרי. $n = \dim V$ והפולינום האופייני הוא $f_T = (x - \lambda_i)^{n_i} g(x)$. תהי B קבוצה בלתי תלויה ליניארית מקסימאלית של וקטורים עצמיים של T . אז $B = \cup_{i=1}^r B_i$ כאשר $B_i = B \cap V_{\lambda_i}$. אז:

$$|B| = \sum_{i=1}^r |B_i| \leq \sum_{i=1}^r \dim V_{\lambda_i} = \sum_{i=1}^r k_i \leq \sum_{i=1}^r n_i = \deg \prod_{i=1}^r (x - \lambda_i)^{n_i} \leq \deg \prod_{i=1}^r (x - \lambda_i)^{n_i} + \deg g(x) = \deg f_T = n = \dim V$$

כיוון $\Rightarrow$: נראה של- T יש הצגה אלכסונית כשהתנאי מתקיים:

אז $g(x) = 1$ ולכן $\deg g(x) = 0$, וגם $k_i = n_i$. אם ניקח בסיס B_i של V_{λ_i} וניקח $B = \cup_{i=1}^r B_i$ אז נקבל קבוצה בת"ל של ו"ע בעלת $\sum_{i=1}^r k_i = \sum_{i=1}^r n_i = n = \dim V$ של T יש הצגה אלכסונית. כיוון $\Leftarrow$:

אז יש בסיס B של V שמורכב מ-ו"ע. לכן $|B| = n$. אז יש שוויון בכל מקום בחישוב לעיל. אז לפי $f_T = (\prod_{i=1}^r (x - \lambda_i)^{n_i}) g(x)$, כלומר $\deg g = 0$, $g = 1$, ומכאן $k_i = n_i$ (כי $k_i \leq n_i$).

שיעור 08

אלגברה ליניארית 2

העתקות ופולינומים, ריבוי אלגברי, ריבוי גיאומטרי, תת-מרחב אינווריאנטי
08:05 29/05/2008, רונדורן

פולינום מזערי להעתקה

פולינום $m_T(x) \in F[x]$ נקרא **פולינום מזערי של T** אם הוא מתוקן ובעל בעלה מזערית מבין כל הפולינומים $g(x) \in F[x]$ שמקיימים $g(T) = 0$, כלומר שמאפסים את T.

משפט

יהי B בסיס של V. תהי $C = [T]_B^B$ אז $m_T = m_C$

הוכחה:

הי $f \in F[x]$ פולינום כלשהו. אז $[f(T)]_B^B = f([T]_B^B)$. $F(T) = 0$ אם"מ $[f(T)]_B^B = 0$ אם"מ $f(C) = 0$.

משפט

מטריצה $A \in M_n(F)$ דומה למטריצה משולשית עליונה C אם ורק אם הפולינום האופייני מורכב ממכפלה של גורמים ממעלה 1 לא בהכרח שונים: $f_A(x) = \prod_{i=1}^n (x - \lambda_i)$.
תנאי זה נכון תמיד אם $F = \mathbb{C}$ ולכל שדה סגור אלגברית.

כיוון $\Leftarrow$:

$$f_A(x) = f_C(x) = \det \begin{pmatrix} \lambda_1 & & * \\ & \ddots & \\ 0 & & \lambda_n \end{pmatrix} = \prod_{i=1}^n (x - \lambda_i)$$

כיוון $\Rightarrow$: באינדוקציה על n:

עבור $n = 1$: אם $n = 1$ אז $A = (a)$ משולשית.

נניח $n > 1$: אז $f_A(\lambda_1) = 0$ ולכן λ_1 ערך עצמי ולכן יש v_1 וקטור עצמי שונה מאפס כך $Av_1 = \lambda_1 v_1$. נשלים את v_1 לבסיס: $v_1, \dots, v_n \in F^n$, ונסמן $Q = (v_1 \dots v_n) \in M_n(F)$ המטריצה שהוקטורים הם העמודות שלה. אז Q הפיכה. מתקיים $Qe_1 = v_1$ ולכן $Q^{-1}v_1 = e_1$. אז:

$$Q^{-1}AQ = Q^{-1}A(v_1 \dots v_n) = Q^{-1}(Av_1 \dots Av_n) = Q^{-1}(\lambda_1 v_1 \dots *) = (\lambda_1 e_1 \dots *) = \begin{pmatrix} \lambda_1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & A_1 & \\ 0 & & & \end{pmatrix}$$

באשר $A_1 \in M_{n-1}(F)$. אז: $f_{A_1}(x) = f_{Q^{-1}AQ}(x) = (x - \lambda_1)f_A(x) = (x - \lambda_1)(x - \lambda_2) \dots (x - \lambda_n)$.
לכן $f_{A_1}(x) = (x - \lambda_2) \dots (x - \lambda_n)$.

לפי הנחת האינדוקציה יש מטריצה הפיכה $Q_1 \in M_{n-1}(F)$ כך ש: $Q_1^{-1}A_1Q_1 = \begin{pmatrix} \lambda_2 & & * \\ & \ddots & \\ 0 & & \lambda_n \end{pmatrix}$

נגדיר מטריצה Q_2 ונראה שהיא הפיכה:

$$Q_2 = \begin{pmatrix} 1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & Q_1 & \\ 0 & & & \end{pmatrix} \in M_n(F), \quad Q_2^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & Q_1^{-1} & \\ 0 & & & \end{pmatrix} \quad Q_2 * Q_2^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & I_{n-1} & \\ 0 & & & \end{pmatrix} = I_n$$

תהי $P = Q_1Q_2$ הפיכה ומתקיים:

$$\begin{aligned} P^{-1}AP &= Q_2^{-1}(Q_1^{-1}AQ_1)Q_2 = \begin{pmatrix} 1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & Q_1^{-1} & \\ 0 & & & \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \lambda_1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & A_1 & \\ 0 & & & \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & Q_1 & \\ 0 & & & \end{pmatrix} \\ &= \begin{pmatrix} 1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & Q_1^{-1} & \\ 0 & & & \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \lambda_1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & A_1Q_1 & \\ 0 & & & \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \lambda_1 & * & \dots & * \\ 0 & & & \\ \vdots & & Q_1^{-1}A_1Q_1 & \\ 0 & & & \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \lambda_1 & * & \dots & * \\ 0 & \lambda_2 & & \\ \vdots & & \ddots & \\ 0 & & & \lambda_n \end{pmatrix} \end{aligned}$$

שיעור 08

אלגברה ליניארית 2

העתקות ופולינומים, ריבוי אלגברי, ריבוי גיאומטרי, תת-מרחב אינווריאנטי
גיא רוזנדורן, 29/05/2008, 08:05

מסקנה

יהי V מרחב וקטורי ממימד n מעל שדה F . תהי העתקה ליניארית $T: V \rightarrow V$. אז קיים בסיס B של V כך שמטריצה $[T]_B^B$ משולשית עליונה אם ורק אם $f_T(x) = (x - \lambda_1) * \dots * (x - \lambda_n)$.

הוכחה:

יהי A בסיס כלשהו של V . תהי $A = [T]_A^A$. אז $f_T = f_A$. מתקיים: יש בסיס B כך ש $[T]_B^B$ אלכסונית אם ורק אם היא דומה ל A , ולפי משפט אם ורק אם $f_T = f_A = (x - \lambda_1) * \dots * (x - \lambda_n)$.

תת-מרחב אינווריאנטי

יהי V מרחב וקטורי מעל שדה F , תהי העתקה ליניארית $T: V \rightarrow V$.
תת-מרחב W של V נקרא אינווריאנטי אם $T(W) \subseteq W$, כלומר $T(w) \in W$ לכל $w \in W$.
הצמצום של T ל W , כלומר, ההעתקה $T': W \rightarrow W$ המוגדרת ע"י $T'(w) = T(w)$ היא גם ליניארית.
היא תסומן $T|_W$.

דוגמאות

א. $0 = \{0\}, V$ הם תמיד תתי-מרחב אינווריאנטיים.
ב. אם λ ערך עצמי של T , אז V_λ הוא תת-מרחב אינווריאנטי של T כי לכל $w \in V_\lambda$ $T(w) = \lambda w \in V_\lambda$.
ואפילו כל תת-מרחב W של V_λ הוא אינווריאנטי: לכל $w \in W$ מתקיים $T(w) = \lambda w \in W$.
ג. תהי העתקה ליניארית $T: \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ הסיבוב בזווית θ סביב ציר ה- z . אז $Sp(e_3)$ - ציר ה- z הוא אינווריאנטי וגם $Sp(e_1, e_2)$ - מישור ה- (x, y) אינווריאנטי.

תרגיל

תהינה שתי העתקות ליניאריות $T, S: V \rightarrow V$ כך ש $T \circ S = S \circ T$ אז $Im S, \ker S$ הם אינווריאנטיים- T .
הוכחה:

יהי $v \in \ker S$ אז $T(S(v)) = T(0) = 0$ ולכן $S(T(v)) \in \ker S$.
יהי $w \in Im S$ אז $w = S(v)$ אז $T(w) = T(S(v)) = S(T(v)) \in Im S$.
מקרה פרטי של התרגיל: אם $f, g \in F[x]$ אז: $f(T) \circ g(T) = (fg)(T) = (gf)(T) = g(T) \circ f(T)$.
מקרה פרטי כאשר $g = x$: $f(T) \circ T = T \circ f(T)$.

מסקנה

יהי $f \in F[x]$ אז $Im f(T), \ker f(T)$ הם אינווריאנטיים- T .

סכום ישר

יהי V מרחב וקטורי, $W_1, \dots, W_r$ תת-מרחב של V . נאמר ש- V סכום ישר של $W_1, \dots, W_r$ וכותבים $v = w_1 + \dots + w_r$, $w_i \in W_i$, $W_i \in W_r$: יש הצגה אחת ויחידה:

משפט

V מרחב וקטורי, $W_1, \dots, W_r$ תת-מרחב. לכל i יהי B_i בסיס של W_i . אז $V = W_1 \oplus \dots \oplus W_r$ אם ורק אם $B_1 \oplus \dots \oplus B_r$ בסיס של V .

שיעור 08

אלגברה ליניארית 2

העתקות ופולינומים, ריבוי אלגברי, ריבוי גיאומטרי, תת-מרחב אינווריאנטי
גיא רוזנדורן, 29/05/2008, 08:05

תוכן עניינים

- 1.....העתקות ופולינום אופייני
- 3.....תת-מרחב אינווריאנטי

תקציר משפטים, נוסחאות והדגשים

תהי λ ערך עצמי של T . הריבוי האלגברי של λ הוא החזקה k כך ש $\lambda^k - x$ מופיע בפירוק של הפולינום האופייני $f_T(x)$ לחזקות של גורמים אי-פריקים שונים.

הריבוי הגיאומטרי הוא המימד $\dim V_\lambda$, כאשר $V_\lambda = \{v \in V \mid Tv = \lambda v\}$. יש הצגה אלכסונית אם ורק אם:

א. f_T הוא מכפלה של גורמים ממעלה 1: $f_T = \prod_{i=1}^n (x - \lambda_i)$ באשר $\lambda_i \in F$ שונים

ב. הריבוי הגיאומטרי של כל ערך עצמי λ_i של T שווה לריבוי האלגברי שלו.

פולינום $mT \in F[x]$ נקרא פולינום מזערי של T אם הוא מתוקן ובעל בעלה מזערית מבין כל הפולינומים $g \in Fx$ שמקיימים $gT = 0$, כלומר שמאפסים את T . יהי B בסיס של V . תהי $TBB = C$. אז $mT = mc$.

מטריצה $A \in Mn(F)$ דומה למטריצה משולשית עליונה C אם ורק אם הפולינום האופייני מורכב ממכפלה של גורמים ממעלה 1 לא בהכרח שונים: $f_A(x) = \prod_{i=1}^n (x - \lambda_i)$.

תנאי זה נכון תמיד אם $F = \mathbb{C}$ ולכל שדה סגור אלגברית.

יהי V מרחב וקטורי ממימד n מעל שדה F . תהי העתקה ליניארית $T: V \rightarrow V$. אז קיים בסיס B של V כך שמטריצה TBB משולשית עליונה אם ורק אם $f_T(x) = (x - \lambda_1)^{k_1} \dots (x - \lambda_n)^{k_n}$.

יהי V מרחב וקטורי מעל שדה F , תהי העתקה ליניארית $T: V \rightarrow V$.

תת-מרחב W של V נקרא אינווריאנטי אם $TW \subseteq W$, כלומר $Tw \in W$ לכל $w \in W$. הצמצום של T ל W , כלומר, ההעתקה $T': W \rightarrow W$ המוגדרת ע"י $T'w = T(w)$ היא גם ליניארית. היא תסומן TW .

יהי $f \in F[x]$ אז $\ker fT, \text{Im} f(T)$ הם אינווריאנטים- T .

יהי V מרחב וקטורי, $W_1, \dots, W_r$ תת-מרחב של V . נאמר ש- V סכום ישר של $W_1, \dots, W_r$ וכותבים $v = w_1 + \dots + w_r$, $w_1 \in W_1, \dots, w_r \in W_r$: יש הצגה אחת ויחידה: $V = W_1 \oplus \dots \oplus W_r$ אם ורק אם $V = W_1 \oplus \dots \oplus W_r$ בסיס של W_i יהי B_i בסיס של W_i . אז $B = B_1 \oplus \dots \oplus B_r$ בסיס של V .